

Aarhus Teater · Studio

Aske til aske – støv til støv

Aske til aske – støv til støv

Af Astrid Saalbach

Premiere 8. maj 1998

Is.scenesættelse ... Eyun Johannessen

Scenografi ... Kim Witzel

Lysdesign ... Jens Holm Larsen

Lyddesign ... Andreas A. Carlsen

MEDVIRKENDE

Nina, Studieværten ... Ann Eleonora Jørgensen

Mikael ... Jens Zachø Böye

Jana, Vor Frue ... Marianne Flor

Charlotte ... Dorthe Hansen Carlsen

Frans, Manden i solformørkelsen,

1. sygeplejerske, Betjenten ... Lars Høy

2. sygeplejerske, Digterinden ... Rie Nørgaard

Den Syge, Soldaten ... Caspar Phillipson

Drengen ... Jeppe Dahl Thomsen/Mads Dahl Thomsen

Sagsbehandlerlederen ... Marianne Flor

Sagsbehandlere ... Ann Eleonora Jørgensen

Jens Zachø Böye

Dorthe Hansen Carlsen

Rie Nørgaard

Statister ... Thilde Pejstrup, Michael Grankvist Sørensen,

Kristian Havmand, Line Marie Laursen, Trine Tue

Forestillingens varighed:

ca. 2 timer og 20 minutter inkl. pause.

- Instruktørassistent: Lars Neve
- Forestilingsleder: Trine Tue
- Suffli: Hanne Wolff Clausen
- Afvikling lys/lyd: Rasmus Østergaard/
Peder Jacobsen
- Teatermalere: Anne-Marie Kjær
- Kostumiere: Hanne Gissel, Mehmet Hilmi
- Kostumeassistent: Connie Møldrup
- Frisør: Britta Høxbro
- Rekvisitører: Viggo Bay, Steen Jonassen
- Uropremiere: Husets Teater januar 1998

- Chef lys/lyd-afdelingen: Jens Ravn
- Cheflysdesigner: Niels Emil Larsen
- Scenemester: Kai Johansen
- Overregissør: Steen Boutrup
- Teknisk chef: Jørn Walsøe
- Markedsføringschef: Leif Due
- Teaterchef: Palle Jul Jørgensen

- Programredaktion: Jørgen Heiner og Leif Due
- Foto fra afsluttende prøver: Jan Jul
- Plakat & program lay-out: Smidstrup Grafisk Bureau
- Tryk: C.C. Print 92 ApS

Sponsorer for Aarhus Teater

Martin

MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

Nykredit

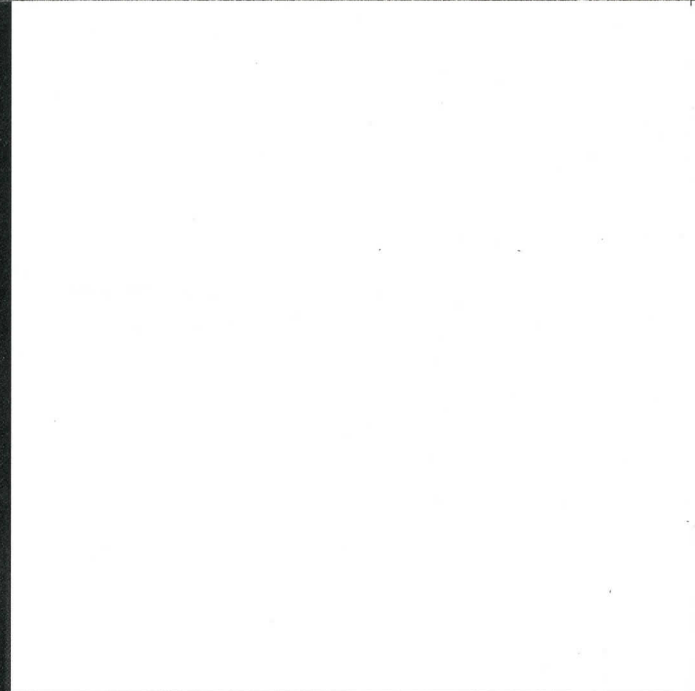
Aske til aske – støv til støv

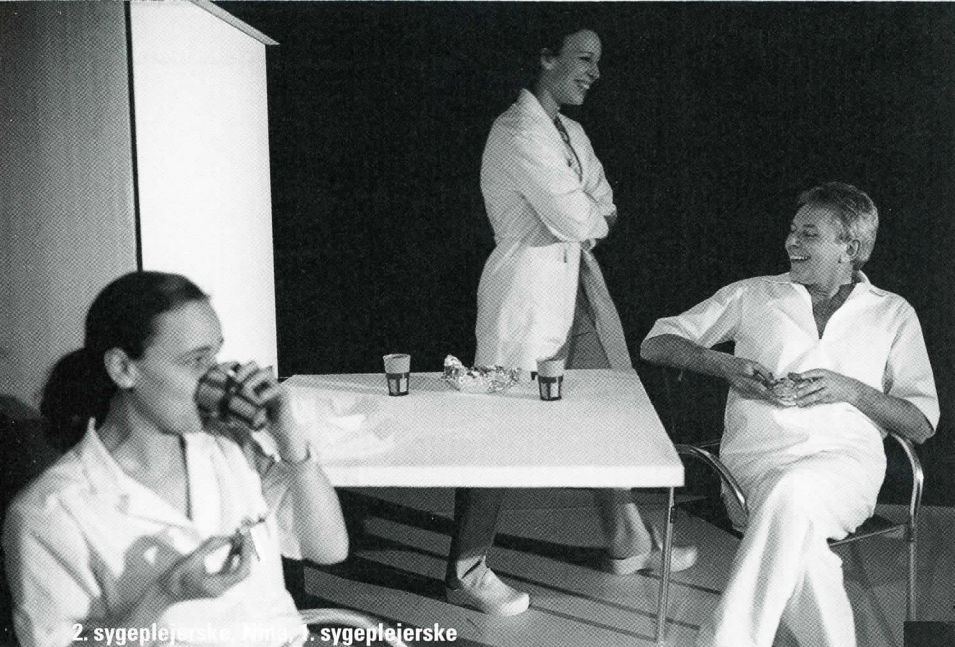
Aske er det der bliver tilovers, når ilden har fortæret alt det øvrige. Aske indeholder – efter gamle kultures forestilling – i koncentreret form det opbrændtes kraft, men er på den anden side også symbol på alt det jordiskes forgængelighed.

Som rensset og afkølet rest efter en brand er asken også symbol på dødens – til støv nedbrudte materie.

Men aske er ikke kun et symbol på ydmyghed, sorg og anger – det er også symbol på håbet om et nyt liv.

“Earth to earth, ashes to ashes, dust to dust” – ordene benyttes i det britiske-sprogede begravelsesritual – på samme måde som vi i den danske folkekirke anvender ordene fra 1. Mosebog (3.19) – “Af jord er du kommen, til jord skal du blive, men af jorden skal du igen opstå”. J.H.

2. sygeplejerske 1. sygeplejerske

Kærlighed

Den livsbekræftende indstilling, der rummes i kærlighed, er rettet mod den elskede som en inkarnation af afgørende menneskelige egenskaber. Kærlighed til eet menneske indebærer kærlighed til mennesket som sådan. Den slags "arbejdsdeling", som William James kalder det, hvor man elsker sin familie, men er uden følelse for fremmede, er et tegn på, at man i virkeligheden ikke evner at elske. Menneskekærlighed er ikke, som hyppigt antaget, en abstraktion, der afledes af kærligheden til et specielt menneske, men det er en forudsætning herfor. Heraf følger, at mit eget selv i lige så høj grad som et andet menneske kan være genstand for min kærlighed. *Bekræftelsen af ens eget liv, ens egen lykke, vækst og frihed bunder i ens evne til at elske*, d.v.s. i omsorg, respekt, ansvarsfølelse og viden. Hvis et individ er i stand til at elske ud af et rigt sind, elsker det også sig selv. Hvis det *kun* kan elske andre, kan det slet ikke elske.

Erich Fromm. Citat fra Kunsten at elske – Reitzels Forlag 1987

Forelskelse

I enhver forelskelse synes den anden altid overvældende fuld af liv. Hun er intet mindre end inkarnationen af livet i dets vorden, i dets skabende kraft, vejen til det, man aldrig har været og gerne vil være. Den elskede er derfor altid fri, uberegnelig, polymorf livskraft. Hun er som et vidunderligt vilddyr, et usædvanligt smukt og usædvanligt levende dyr. Et dyr hvis natur det ikke er at være lydige, men oprørske; ikke svagt, men stærkt. Den elskede tiltrækker og behager os netop ved at være fri og frigørende, men samtidig også uberegnelig, skræmmende kraft.

Francesco Alberoni

Citat fra Forelskelse og Kærlighed – L & R 1992

Den Syge

Nina, Mikael

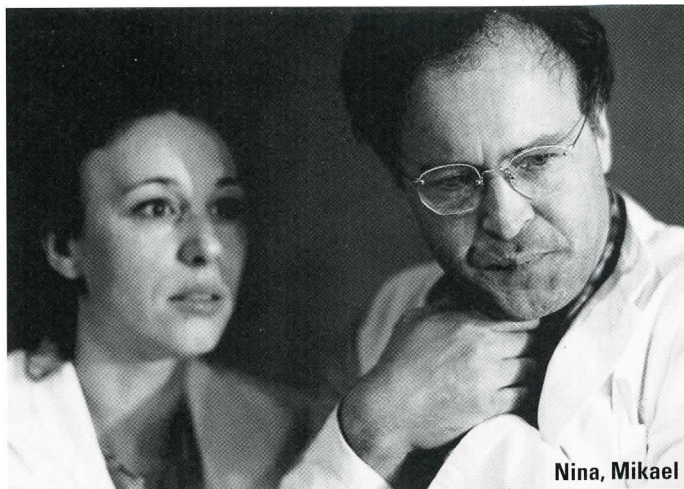
Aftenens dramatiker Astrid Saalbach siger:

"Mit udgangspunkt for ASKE TIL ASKE – STØV TIL STØV var, at jeg ville skrive en tragedie. Det fandt jeg ud af for tre år siden, da jeg læste alle de gamle græske tragedier umiddelbart efter, at jeg var blevet færdig med mit forrige stykke, DET VELSIGNEDE BARN. Det slog mig hvor voldsomt og direkte de historier taler til én. Hvor stærkt og frisk sproget stadig er.

Et udgangspunkt var hjerneforskning, som jeg har læst en masse om. Især den amerikanske neurolog Oliver Sacks' bøger. At beskæftige sig med hjernen – som Mikael i stykket gør – er næsten det samme som at beskæftige sig med, hvem vi er. Hvor et menneskes tanker og følelser og drømme kommer fra. Det er de samme spørgsmål, som teatret kredser om. Hvem er man? og hvorfor handler man, som man gør? Der findes handlinger, som man gør? Der findes handlinger, som får den, der udfører dem, til at passere grænsen for sin egen identitet. Handlinger så radikale, at de opløser ens livsvilkår og umuliggør vejen tilbage til den, man var."

Lars Lønstrup

Citat fra interview i Berlingske Tidende, 1997

Nina, Mikael

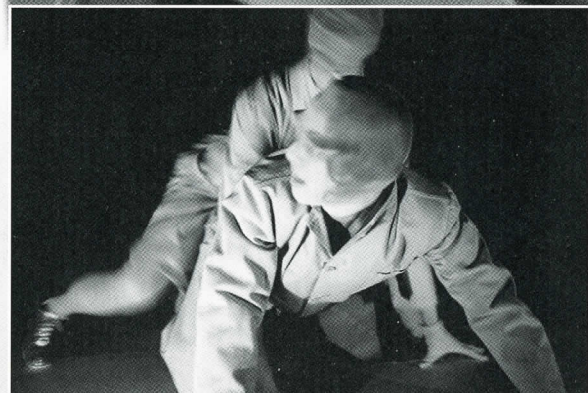

1. sygeplejerske, Nina

Præst og Detektiv Fader Brown mener –

Videnskab er en storslået ting, når man forstår den; i sin egentlige betydning er det et af de mest storslåede begreber i verden. Men hvad mener disse mænd i ni ud af ti tilfælde, når de nu om dage anvender dette ord? Når de siger, at opklaring er en videnskab? Når de siger, at kriminologi er en videnskab? De mener, at man befinder sig *uden for* en person og studerer ham, som om han var et gigantisk insekt; i, hvad de ville kalde den tørre upartiskheds lys; det, jeg ville kalde et dødt og umenneskeligt lys. De mener, at man stiller sig på lang afstand af ham, som om han var et fjernt, præhistorisk uhyre; stirrer på aftegningen af hans "kriminelle hovedskal", som om den var en følsom gevækst, ligesom hornet på næsehorns tude. Når en videnskabsmand taler om en type, så mener han aldrig sig selv, men altid naboen; sandsynligvis hans fattige nabo. Jeg benægter ikke, at det tørre lys sommetider forøver godt; skønt det i en vis forstand netop er det modsatte af videnskab. Frem for at være viden er det faktisk en undertrykkelse af, hvad vi ved. Det behandler en ven som en fremmed og foregiver, at noget, der er velkendt, i virkeligheden er fjernt og mystisk. Det svarer til, at man siger, at en mand har en snabel siddende mellem øjnene, eller at han henfalder i en tilstand af bevidstløshed én gang i døgn. Det, man kalder "hemmeligheden," er faktisk det diametralt modsatte. Jeg forsøger ikke at sætte mig uden for personen. Jeg forsøger at komme ind i ham.

G. K. Chesterson. (1874-1936)

Sagsbehandlere

Vor Frue, Charlotte

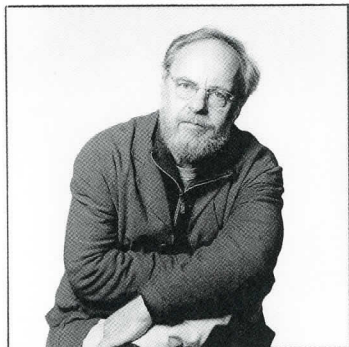

Beljanten, Den Syge

Så længe man tror, at livets ideal og mål ligger uden for én selv, oven over skyerne, fortiden eller i fremtiden, vil man søge fuldkommenheden, hvor den ikke findes: uden for personligheden. Man vil søge efter løsninger og svar overalt, undtagen det ene sted, hvor de findes: i een selv.

Erich Fromm. Citat fra Sjælsharmoni og Moral – Haases forlag 1965

Aftenens instruktør

Færingen Eyun Johannessen (1938) er en af tidens betydelige sceneinstruktører. Som en, af kun 18 personer, fik Eyun Johannessen i 1997 tildelt livsvarig ydelse fra Statens Kunstfond for sit arbejde som iscenesætter.

Eyun Johannessen er født i Tórshavn, Færøerne. Han er skuespilleruddannet dels på

Det Kgl. Teater og dels på Odense Teater. Foruden studieophold i Warszawa, Berlin og London. Eyun var op gennem 1960'erne kunstnerisk leder af Tórshavns Teater og kæmpede for at få etableret en nationalscene på Færøerne. Det blev i 1976 til Færøernes første professionelle teatergruppe, Gríma.

Fra 1979-86 var Eyun ansat som rektor på Skuespillerskolen ved Aarhus Teater og har siden været tilknyttet teatret, hvor han har demonstreret sit talent for iscenesættelse med bl.a. ET JULEEVENTYR, LYKKE PER, INDENFOR MURENE, JACQUES OG HANS HERRE, ROCKY HORROR SHOW, TITUS ANDRONICUS, GREVEN AF MONTE CRISTO, ELVERHØJ, HAMLET, DE FORTABTE SPILLEMÆND – som han desuden også satte op som jubilæumsforestilling i Nordens Hus, Tórshavn 1993 og på Odense Teater, 1997 – foruden ALPEGLØD, HELLIGTREKONGERSAFTEN, KLINIKKEN og senest i september 1997 SØSTER COMA.

Eyun Johannessen har desuden iscenesat flere forestillinger for bl.a. Det Kgl. Teater og Odense Teater samt i Sverige, Norge og Island.

Om aftenens dramatiker – Astrid Saalbach

ASTRID SAALBACH – født i 1955 – har modtaget adskillige hæderspriser og legater, bl.a.: Nordisk Radiospilpris (1983), Statens Kunstfonds 3-årige arbejdslegat (1985), Biblioteksforeningens forfatterpris (1986), Folketeatrets rejselegat (1986), Kjeld Abell-prisen (1987), Danske Dramatikeres hæderspris (1995), Holbergmedaljen (1996), Livsvarig ydelse fra Statens Kunstfond (1997)

Foruden de nævnte skuespil har Astrid Saalbach udgivet en roman og en novellesamling.

- 1981 SPOR I SANDET (DR-radiospil) – tillige produceret i Island, Norge, Sverige, Finland, Irland, Belgien, Tyskland, Østrig, Ungarn, Schweiz, Australien og Japan.
- 1982 BEKRÆFTELSE (DR-radiospil) – tillige produceret i alle nordiske lande.
- 1983 SKYGGERNES BØRN (DR-radiospil) – tillige produceret i alle nordiske lande.
- 1984 EN VERDEN, DER BLEGNER (DR-tv-spil) – udsendt i Nordvision.
- 1986 DEN USYNLIGE BY (Folketeatret/Hippodromen)
(Sveriges Radio, 1988)
(Teatro del Orologio, Rom, 1990)
- 1986 DANSETIMEN (Det Kgl. Teater/Gråbrødrscenen)
(Nationaltheatret, Oslo, 1987)
(Nationaltheatret, Letland, 1992)
(Studio Labyrint, Tjekkiet, 1996)
(Teater Ugala, Estland, 1998)
(Nationaltheatret, Litauen, 1998)
- 1989 MYUNG (DR-tv-spil)
- 1990 MIRAKLERNES TID (Det Kgl. Teater/Gråbrødrscenen)
- 1992 EDISON-PROJEKTET: DE 7 DØDSYNDER (Utugt)
(Betty Nansen Teatret/Edison)
- 1993 MORGEN OG AFTEN (Aarhus Teater/Studio)
(Husets Teater/Kbh., 1994)
(Rogaland Teater, Stavanger, 1994)
(Hampstead Theatre, London, 1995)
(University of Guelph, Canada, 1995)
(Östgötateatern, Sverige, 1995)
(Riksteatern, Sverige, 1995)
- 1996 DET VELSIGNEDNE BARN (Aarhus Teater/Studio)
(Husets Teater, Kbh.)
(Rogaland Teater, Stavanger)
- 1998 ASKE TIL ASKE – STØV TIL STØV (Husets Teater, Kbh.)
(Rogaland Teater, Stavanger)
(Aarhus Teater/Studio)

Aggression

Den nyfødte kommer ikke til verden som et ubeskrevet blad. Nyfødte er fra begyndelsen meget forskellige af temperament, størrelse og energiniveau. Nogle er stille og milde, andre pirrelige, nogle er fra første færd levende optaget af omverdenen.

Lige fra fødslen begynder også de miljømæssige påvirkninger. Forældre forholder sig forskelligt til børn. I løbet af relativ kort tid indarbejdes visse mønstre i forholdet mellem den nyfødte og forældrene.

Barnets aggressionsniveau (større eller mindre aggression) kommer hurtigt til udtryk og er ret konstant gennem årene. Der synes altså at ligge arvelige faktorer til grund for det. Samspillet med forældrene sætter også i gang med det samme. Aggression skyldes derfor et kompliceret spil af arvelige og miljømæssige faktorer.

Man kan sige, at visse anlæg er forprogrammeret og ligger i biologien.

Finn Abrahamovitz. Citat fra Sårene i Sindet – Gyldendal 1996

Medeas klageråb

KORET

Ville Medea dog møde os her,
Lytte i stilhed og dæmpes til ro
Af trøstende ord.
Åh, kunne hun styre sit voldsomme had
Og tøjle sit heftige sind.
Hun aldrig forgæves skal komme til os.
Aldrig jeg tro vil beskytte en ven.
Men skynd dig nu ind
Og bed så din frue forlade sit hus
Og møde os her. Hun har venner i os.
Åh, skynd dig nu ind, før der sker noget ondt,
og for hendes had bryder løs som en storm.

AMMEN

Det gør jeg, men frygter, at fruen for sent
Vil lytte til mig og mit ord.
Jeg gør det alene af hensyn til jer.
Hun sender os alle sit vredeste blik,
Som hunloven gør, når den ammer sit kuld.
Hun snerrer ad os, når vi vover et ord.
Med rette man kalder den menneskeslægt
I tidernes morgen en tankeløs æt,
Som indførte skikken med hymner til fest,
Hvor maden og vinen besynges så kønt,
Og livsglæden hylides i toner og ord.
Men ingen fandt på under klingende spil
Og tonende sang at slå sorgen på flugt,
Den bitreste sorg, der så ofte er skyld
I død eller gru, som kan ramme et hus.
Hvor ville det være til glæde og gavn,
Om sorgfulde sind blev befriet ved sang.

KORET

Åh, hvilke klageråb,
Åh, hvilke dybe suk.
Nu skriger hun sin klage ud
Mod ham, som usselt sveg sin ed.
Dybt krænket hun kræver hos Themis sin ret,
Hos løftets beskytter, som hende har skærmet
Fra Bosporus' natsorte dyb
Og det blå Hellespont
Til havet mod Hellas.

MEDEA

I kvinder fra Korinth, jeg træder frem blandt jer,
for ellers dadler I mig kun. Man kalder den
for stolt, der færdes ude med et hovent blik
blandt byens folk. Men den, som lever for sig selv,
man kalder ofte for ufølsom eller kold.

Vort syn os lokker tit til overfladisk dom,
når vi ved første blik og uden mindste grund
fordømmer den, som ellers er en venlig sjæl.
En fremmed helst skal stå sig godt med byens folk,
dog heller ingen borger agter jeg for god,
som ringeagter en af byens egne børn.
Men nu har noget ramt mig som et tordenslag
og styrtet alt i grus, mit livsmød og mit håb.
Veninder, jeg må bort og ønsker kun at dø.
For mig min mand var livets faste holdepunkt.
Og denne mand har vist sig som den værste pjalt.

Citat fra Euripides' tragedie MEDEA – år 431 f.kr.

Jana, Nina

Nina

Når en kvinde dræber et andet menneske, bunder det oftest i store følelsesmæssige frustrationer, som er bygget op gennem længere tid. Set i forhold til mænd er kvinder generelt bedre til at holde styr på aggressionerne, og det er nok hovedårsagen til, at kun få kvinder optræder i drabsstatistikkerne.

Citat fra Politiken, juni 1997

Psykiatri i bevægelse

... århundredeskiftets neuropsychiatri havde succes, så at omtrent ethvert psyko-socialt problem i årtier lod sig forklare ud fra forstyrrede neurologiske processer: fra alkoholisme over seksuel perversion til egentlige psykoser som skizofreni og depression. Først i løbet af 1920'erne og 1930'erne blev denne enhedshypotese for alvor udfordret af Freuds psykodynamiske udviklingslære, og med 1960'ernes antipsykiatriske bølge lagdes eftertrykket så langt fra neurofysiologernes sygdomsmodel som overhovedet tænkeligt. Glemte var århundredeskiftets hjernebegejstring, og biologisk tænkende psykiatere blev sendt ud på en næsten 30 års ørkenvandring i skyggen af socialpsykiatri og galebevægelser.

Imidlertid er billedet i disse år på ny under opbrud. Faktisk ser det ud til, at den biologiske psykiatri er undervejs med veritabel rehabilitering der til forveksling ligner forholdene ved sidste fin-de-siècle. Igen gælder det om at mane alskens uvidenskabelighed i jorden, og rustet med rationel klinisk og skarp biologisk indsigt skal psykiatrien atter tage sit udgangspunkt i kraniekassen. Sindssygdom ses på ny som ubalancer i delikate neurokemiske mekanismer, der med tiden vil blive forstået og gjort tilgængelige for terapi.

Christian Graugaard

Citat fra Politiken, april 1998.

Om den nyeste hjerneforskning

Det seneste årtis forskning har vist, hvor plastisk den cerebrale cortex (størhjernebarken) er, og hvorledes f.eks. hjernens "kortlægning" af kropsbilledet på dramatisk vis kan reorganiseres og revideres, ikke blot som følge af beskadigelser eller lammelser, men også som følge af en særlig brug eller misbrug af de enkelte dele. Vi ved f.eks., at de konstante brug af en finger ved læsning af punktskrift medfører en enorm overudvikling af denne fingers attegning i cortex. Og ved tidlig døvhed og brug af tegnsprog, kan der ske en drastisk omlægning i hjernen, hvor store områder af den auditive cortex bliver omlagt til fordel for de visuelle processer.

Oliver Sacks. Citat fra "En antropolog på Mars", Spektrum 1995.

Om hjernen

Den voksne, menneskelige hjerne vejer ikke mere end ca. 1,5 kg. Men med ca. 125 milliarder nerveceller, neuroner, som hver står i forbindelse med gennemsnit 10.000 andre neuroner, er hjernen langt mere kompleks i sin opbygning end noget andet organ i den biologiske verden. Hjernen er både udforskende og opbevarende, og dens kapacitet for forandring og erindring er uden modstykke. Hjernen påvirker eller kontrollerer alle bevægelser og andre kropslige aktiviteter fra vejtrækning, immunforsvar og menstruationscyklus til gangmønstre og samtale, fra søvn og natlige drømme til leg og kunstnerisk udfoldelse.

Hjernen rummer og udtrykker hvert menneskes personlige og kulturelle identitet. Forstyrrelser i hjernens funktioner kan derfor gribe ind i alle legemlige forhold og i alle aspekter af individets væsen og væremåde.

Følelseslivet involverer dybt beliggende kerner, store afsnit af hjernebarken og flere signalstoffer. Der er en nær sammenhæng mellem følelser og andre hjernefunktioner.

Citat fra "Hjernens funktionelle opbygning" af Gunilla Öberg og Johannes Jacobsen – Forebyggelse og sundhedsfremme nr. 8, 1996.

Nina, Charlotte

Hvordan fungerer hjernen?

Hvordan fungerer hjernen egentlig? Lad os tage et eksempel.

En person kommer dig i møde.

At genkende en anden person og hilse på vedkommende synes umiddelbart som en enkel proces. Men for at udføre denne handling skal mange dele af hjernen fortolke indviklede sanseinformationer og reagere på den rigtige måde.

Først reagerer øjet.

Billedet af personen registreres af sansecellerne i øjnenes nethinder.

Disse celler reagerer på lys.

Synsindtrykkene føres fra nethinderne til den primære synsbark (1). Men kun enkle aspekter af synsoplevelsen erkendes, herunder billedets kanter, kontraster og bevægelser.

Først i synsbarkens associationsområde (2) formes et helt synsindtryk ud fra billedernes enkelte dele.

Først genkendes formen af et menneske, derefter personen.

I det område der kaldes vinkelvindingen (3) fortolkes meningen af synsindtrykket.

I Wernickes (4) område fortolkes de ord, vi hører, og synsinformationerne omdannes til sprog, idet man forbinder personens ansigt med et navn – hvis man ellers kan huske det.

I pandelappens barkområder (5) omkring øjnene samt i det område af hjernen, som styrer vores følelsesliv og instinkter og opfatter lugtindtryk – det såkaldte limbiske system – hentes vores følelser – f.eks. om vi kan lide eller ikke lide den person, vi ser.

I pandelappens præfrontale barkområder (6) sættes vores tanker i rækkefølge, og vi finder ud af, hvad vi skal gøre.

Hvis vi ikke kan lide personen, vil vi måske ignorere vedkommende.

Hvis det er en, vi kan lide, vil vi måske hilse på vedkommende.

Hvis man bestemmer sig for at tale, formes ens sprog også i Wernickes område (4).

I Brocas område (7) planlægges de ord, du vil udtale, og muskelbevægelserne til brug for udtalen organiseres også her.

De områder i den motoriske hjernebark (8) der har med læberne, tungen og struben at gøre, aktiverer talemusklene, og man udtaler sin hilsen.

Samtidig går der signaler fra hjernen til rygmarven, hvor de motoriske celler aktiverer de celler, som sender impulser ud til de muskler, som skal styre over- og underarm og hånd, så vi kan hilse på den pågældende.

Alle disse indtryk opbevares i vores hjerne således, at vi husker denne person næste gang, vi mødes.

Jørgen Green – *En hjerne fødes*, 1997.

Erindring – hjernens vogter.

William Shakespeare, Macbeth.

No brain is stronger than its weakest think.

Thomas L. Masson.

